

Zbirka
UGOTAVLJANJE IN
ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI
V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Serija
Ukrepi
izobraževalne politike

NACIONALNA STRATEGIJA ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI ZA OBDOBJE 2019-2030

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Zbirka
**UGOTAVLJANJE IN
ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V
VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU**

Nacionalni okvir za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti na področju vzgoje in izobraževanja (MIZŠ 2017)¹ usmerja razvoj in dograjevanje procesov spremljanja in vrednotenja področja vzgoje in izobraževanja v Sloveniji v celovit in enoten sistem, ki bi bolje povezal številne in raznovrstne podatke s področja vzgoje in izobraževanja v Sloveniji in hkrati spodbudil njihovo večjo uporabo pri načrtovanju razvojnih politik in ukrepov, tako na ravni sistema kot vzgojno-izobraževalnih organizacij. Vzpostavitev ministrske zbirke Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v vzgoji in izobraževanju je del tega širšega in dolgoročnejšega razvojnega procesa; z osnovnim namenom, da se z objavami podatkov v bolj strnjeni in širšemu krogu bralcev čim dostopnejši obliki pomaga utirati pot »na podatkih temelječi politiki« in »na podatkih temelječi strokovni praksi«. Poleg strnjenih prikazov podatkov se v okviru te zbirke načrtujejo tudi objave ključnih razvojnih dokumentov ter primerov dobrih praks na področju vzgoje in izobraževanja. Objave v zbirki so javno dostopne na spletni strani ZRSS (digitalna bralnica): <https://www.zrss.si/strokovne-resitve/digitalna-bralnica>.

Serijski
**Ukrepi izobraževalne
politike**

V seriji Ukrepi izobraževalne politike objavljamo pomembnejše strateške razvojne dokumente na področju izobraževalnih politik.

¹Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, »Nacionalni okvir za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti na področju vzgoje in izobraževanja« (2017), sprejeto na kolegiju ministrice aprila 2017, https://www.eqavet-nrp-slo.si/wp-content/uploads/2018/05/Nacionalni_okvir_Kakovost_Feb_2017-7.pdf.

Zbirka
**UGOTAVLJANJE
IN ZAGOTAVLJANJE
KAKOVOSTI V VZGOJI
IN IZOBRAŽEVANJU**

	Mednarodne raziskave in študije
	Nacionalne evalvacijske študije in raziskave
	Nacionalna evalvacijska poročila
	Ukrepi izobraževalne politike
	Primeri dobrih praks

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

NACIONALNA STRATEGIJA ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI ZA OBDOBJE 2019-2030

Ljubljana 2023

Zbirka UGOTAVLJANJE IN ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Serija: Ukrepi izobraževalne politike

Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019-2030

- Pripravila* Delovna skupina za pregled in dopolnitev Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti (imenovana pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport za obdobje 2014–2018):
- dr. Sonja Pečjak, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani – vodja,
 - Milena Bon, Center za razvoj knjižnic, Narodna in univerzitetna knjižnica – članica,
 - mag. Nataša Bucik, Ministrstvo za kulturo – članica,
 - mag. Marjeta Doupona, Pedagoški inštitut – članica,
 - Mojca Gobec, Ministrstvo za zdravje – članica,
 - Ada Hočevnar Grom, Nacionalni inštitut za javno zdravje – članica,
 - dr. Nataša Demšar Pečak, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti – članica,
 - mag. Darja Lavrenčič Vrabc, Mestna knjižnica Ljubljana, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo – članica,
 - mag. Marija Lubšina Novak, OŠ Brežice – članica,
 - mag. Estera Možina, Andragoški center Slovenije – članica,
 - dr. Fani Nolimal, Zavod RS za šolstvo – članica,
 - Aleš Ojsteršek, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport – član,
 - dr. Simona Bergoč, Ministrstvo za kulturo – članica,
 - dr. Nataša Potočnik, Zavod RS za šolstvo – članica,
 - Nada Požar Matijašič, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport – članica,
 - dr. Igor Saksida, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Univerza na Primorskem – član,
 - dr. Marko Stabej, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani – član,
 - Bronka Straus, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport – članica,
 - dr. Magdalena Šverc, Zavod Antona Martina Slomška, Maribor – članica,
 - Jelka Velički, Sindikat vzgoje, izobraževanja in kulture Slovenije – članica,
 - dr. Darko Zupanc, Državni izpitni center – član,
 - Helena Žnidarič, Center RS za poklicno izobraževanje – članica,
 - Vlasta Vičič, Javna agencija za knjigo – članica,
 - Renata Zamida, Javna agencija za knjigo – članica.

Uredila Nada Požar Matijašič

Jezikovni pregled Mirjam Furlan – Lapanja in Davorin Dukič

Oblikovanje Žiga Valetič

Grafična priprava Tisk Žnidarič, d. o. o.

Izdal in založil Ministrstvo Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje,
Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Za izdajatelja dr. Darjo Felda, dr. Vinko Logaj

Odgovorna urednica zbirke Maja Mihelič Debeljak

Urednica ZRSS Zvonka Kos

Spletna izdaja

Ljubljana, 2023

Sprejeto na 55. redni seji Vlade Republike Slovenije, dne 19. 12. 2019.

Publikacija ni plačljiva. Publikacija je dosegljiva na:

www.zrss.si/pdf/strategija_bralna_pismenost.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 140942851

ISBN 978-961-03-0713-6 (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, PDF)

ISSN 2784-5397

Predgovor

**Maja Mihelič
Debeljak,**
direktorica Urada za
razvoj in kakovost
izobraževanja

Nacionalni strategiji na pot!

Bralna pismenost je ključnega pomena za uspešno soočanje z družbenimi izzivi danes in v prihodnje. Gre za temeljno ključno kompetenco, ki jo potrebujemo vsi državljani, saj je pomembna za našo učno in poklicno uspešnost. Bralna pismenost je bistvena za druge pismenosti kot tudi za vseživljenjsko učenje. Tudi longitudinalne študije kažejo, da imajo osebe z dobro razvito pismenostjo boljše samopodobo, boljše zdravje in da dobro razvita bralna pismenost pozitivno vpliva na našo dobrobit, aspiracije, družinsko življenje in družbeno ter kulturno participacijo.

Velik pomen pismenosti za posameznike in družbo kot celoto nam vsem skupaj nalaga skrb za to področje. Šolsko polje pomembno vpliva na razvoj bralne pismenosti in bralne kulture, ki skupaj prispevata k razvoju vseh posameznikovih jezikovnih zmožnosti. Pomemben napredek pa bo možno doseči le, če se k dvigu bralne pismenosti in bralne kulture zaveže celotna država. S tega vidika je pomembno, da je bila konec leta 2019 na Vladi Republike Slovenije sprejeta Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti 2019–2030 (v nadaljevanju: nacionalna strategija). Tako sta bila na državni ravni in na vseh področjih družbenega življenja prepoznana pomen in vloga bralne pismenosti in bralne kulture za razvoj posameznika in družbe. Nacionalno strategijo je pripravila delovna skupina pri ministrstvu, pristojnem za izobraževanje, v katerem so bili vključeni strokovnjaki različnih institucij, od predstavnikov fakultet, raziskovalcev, predstavnikov različnih vladnih resorjev, javnih zavodov, knjižnic ter praktiki. Delovno skupino je vodila dr. Sonja Pečjak, dolgoletna vidna raziskovalka področja branja in bralne pismenosti s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Izhodišče za pripravo te nacionalne strategije so bili različni dokumenti: Nacionalna strategija za razvoj pismenosti iz leta 2006, zadnja dognanja stroke, rezultati dosežkov slovenskih učencev v okviru mednarodnih raziskav PISA in PIRLS ter rezultati različnih slovenskih projektov na področju bralne pismenosti. Z na Vladi RS sprejeto nacionalno strategijo se Slovenija pridružuje državam, ki so se bolj sistematično lotile razvijanja in spodbujanja bralne pismenosti.

Nacionalna strategija vključuje definicijo bralne pismenosti in bralne kulture, razloge za njen nastanek, vizijo, načela in strateške cilje, cilje in ravni pismenosti po posameznih stopnjah izobraževanja od predšolskega obdobja do obdobja odraslosti ter načine in pristope za njeno uresničevanje.

Ena od pomembnih zavez za vsesplošen skupen pristop k udejanjanju nacionalne strategije je bilo imenovanje Nacionalnega sveta za bralno pismenost (v nadaljevanju: nacionalni svet) v začetku leta 2021. Nacionalni svet je medresorsko zasnovan, tako da različni vladni resorji prispevajo k uresničevanju vizije

doseganja takšne ravni bralne pismenosti za vse državljane, ki jim bo omogočala optimalni razvoj kompetence za dejavno življenje in delo. Ključna naloga nacionalnega sveta je priprava akcijskega načrta, s katerim bo s konkretnimi aktivnostmi spodbujal in spremljal uresničevanje nacionalne strategije. Sedaj poteka usklajevanje in priprava akcijskega načrta za bralno pismenost, ki bo zajel obdobje med 2020 in 2025, v nadaljevanju pa se bo akcijski načrt dopolnjeval za obdobje 2025–2030.

Ministrstvo, pristojno za izobraževanje, skozi različne mehanizme (letni delovni načrti javnih zavodov s področja vzgoje in izobraževanja, ciljno-raziskovalni projekti, nacionalni projekti sofinancirani s sredstvi evropskega socialnega sklada, ipd.) že spodbuja razvoj bralne pismenosti in bralne kulture, korak dlje pa bo pri izvajanju aktivnosti medresorsko povezovanje, ki naj bi bolj celovito zajelo skupna prizadevanja za dvig te kompetence za različne ciljne skupine skozi različna življenjska obdobja tako skozi razvoj programov, gradiv, izobraževanj in usposabljanj strokovnih delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih in drugih pedagoških delavcev, kot tudi promocije, mreženja različnih izvajalcev ter zagotavljanja dostopnosti bralnega gradiva vsem prebivalcem Slovenije.

Na Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje bomo skupaj z ostalimi resorji nadaljevali s svojo odgovorno nalogo pri razvijanju bralne pismenosti in bralne kulture za trajnejše in uporabnejše znanje, za ustvarjalno osebnostno rast ter uspešno delovanje v poklicnem in družbenem življenju otrok, mladih in odraslih.

Na tem mestu bi se želela posebej zahvaliti dr. Sonji Pečjak, vodji delovne skupine za pripravo Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti 2019–2030, vsem članicam in članom te delovne skupine in vsem tistim, ki so pripomogli k temu, da je bil dokument sprejet na Vladi RS in s tem prepoznan kot pomemben dokument za celotno Slovenijo

Ob zaključku naj izrazim posebno zadovoljstvo, da z objavo strateškega razvojnega dokumenta na področju bralne pismenosti začnemo serijo Ukrepov v okviru ministrske zbirke Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti. Z objavo v zbirki želimo prispevati k prepoznavnosti dokumenta in s tem seveda področja bralne pismenosti v širši strokovni javnosti. In nenazadnje naj spomnim ter povabim bralke in bralce tudi k branju izvlečkov podatkov in analiz različnih mednarodnih raziskav o dosežkih s področja bralne pismenosti kot so PIRLS, PISA, PIAAC, ki jih objavljamo v seriji Mednarodne raziskave in študije.

Maja Mihelič Debeljak,
direktorica Urada za razvoj in kakovost izobraževanja

Kazalo

1. KAJ JE BRALNA PISMENOST?	9
2. RAZLOGI ZA NASTANEK NACIONALNE STRATEGIJE ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI 2019-2030	11
3. VIZIJA IN STRATEŠKI CILJI RAZVOJA PISMENOSTI	14
3.1 Vizija	15
3.2 Strateški cilji	16
4. TEMELJNA NAČELA NACIONALNE STRATEGIJE ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI	18
4.1 Bralna pismenost kot vseživljenjska pravica, odgovornost in vrednota	19
4.2 Ozaveščanje o pomenu bralne pismenosti in njena promocija	19
4.3 Celostni pristop	20
4.4 Dostopnost, enakopravnost in pravičnost	20
4.5 Individualizacija in personalizacija	20
4.6 Strokovna odličnost in odgovornost	21
4.7 Velika pričakovanja in standardi	21
4.8 Raznovrstnost branja	21
4.9 Načrtovanje, vrednotenje in samovrednotenje	22
5. CILJI IN RAVNI PISMENOSTI PO POSAMEZNIH STOPNJAH IZOBRAŽEVANJA	23
5.1 Predšolsko obdobje	24
5.2 Osnovnošolsko obdobje	25
5.3 Srednješolsko obdobje	28
5.4 Višje in visokošolsko obdobje	29
5.5 Obdobje odraslosti	30

6. URESNIČEVANJE NACIONALNE STRATEGIJE ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI	31
6.1 Programi, gradiva in promocija bralne pismenosti	32
6.2 Izobraževanje in usposabljanje kadrov	32
6.3 Mreža izvajalcev, ki uresničujejo nacionalno strategijo	33
6.4 Dostopnost do bralnega gradiva	33
6.5 Sistemska ureditev	33
Priloge	35
Seznam preglednic.....	36
Seznam okvirjev	36

1. KAJ JE BRALNA PISMENOST?

1 KAJ JE BRALNA PISMENOST?

Bralna pismenost² se kot zmožnost in družbena praksa vse življenje razvija v različnih okoliščinah in na različnih področjih ter prežema vse človekove dejavnosti.

Bralna pismenost je temelj vseh drugih pismenosti.

Okvir 1: Opredelitev bralne pismenosti v nacionalni strategiji

Ta strategija ob upoštevanju različnih pojmovanj predlaga in uporablja naslednjo izhodiščno opredelitev:

Bralna pismenost je stalno razvijajoča se zmožnost posameznika in posameznice za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Ta zmožnost vključuje razvite bralne veščine, (kritično) razumevanje prebranega in bralno kulturo (pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje). Zato je temelj vseh drugih pismenosti³ in je ključna za razvijanje posameznikovih in posamezničnih sposobnosti ter njuno uspešno sodelovanje v družbi.

³Kot npr. *matematične, naravoslovne ali digitalne pismenosti*, ki označuje zmožnost/kompetenco posameznika ali posameznice za razumevanje in reševanje problemov v pisnih informacijah z določenega področja (matematike, naravoslovja, e-gradiva); *funkcionalne pismenosti*, ki poudarja, da branje ni samo sebi namen, ampak je namenjeno učinkovitemu delovanju posameznika v okolju, v katerem živi; *informacijske in medijske pismenosti*, pri katerih je pomembna zmožnost pridobivanja in (kritične) predelave informacij.

²Bralna pismenost je ena od sestavin pismenosti, ki poleg branja vključuje tudi poslušanje, govorjenje in pisanje. Ker je to strategija bralne pismenosti, se v njej osredinjamo samo na bralno aktivnost, pisanje pa omenjamo v povezavi z odzivom na prebrano.

**2. RAZLOGI ZA NASTANEK
NACIONALNE STRATEGIJE ZA RAZVOJ
BRALNE PISMENOSTI 2019–2030**

2 RAZLOGI ZA NASTANEK NACIONALNE STRATEGIJE ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI 2019–2030

Učni jezik, razvoj pismenosti, znanje o slovenskem jeziku in književnosti, razvijanje sporazumevanja v tujih jezikih, kritična moč razmišljanja in presojanja, sposobnost za razumevanje in sporočanje, funkcionalno opismenjevanje itd. so pomembni izrazi v zakonodaji, ki ureja vzgojno-izobraževalni sistem in kulturo v Republiki Sloveniji. Največkrat so ti izrazi zapisani med cilji vzgoje in izobraževanja na posameznih stopnjah – v vrtcih, osnovnih, srednjih in višjih šolah, visokem šolstvu ali izobraževanju odraslih.⁴ Učni jezik je povsod določen v posebnem členu, kar kaže na osrednjo vlogo in pomen slovenščine v Republiki Sloveniji, oziroma madžarščine in italijanščine v njenih narodnostno mešanih okoljih. Pismenost je pomembna tudi v drugih strateških dokumentih: v [Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji iz leta 2011](#), v [Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018](#), v [Resoluciji o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017](#), v [Resoluciji o nacionalnem programu za mladino 2013–2022](#), v [Resoluciji o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020](#) in v [Resoluciji o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020](#).⁵

Z bralno pismenostjo pa se ne ukvarja samo področje izobraževanja, temveč tudi drugi resorji. Branje je zaradi svoje temeljne in vsestranske vloge dobilo svoje mesto tudi v razvojnostrateškem dokumentu Republike Slovenije [Strategija razvoja Slovenije 2030](#).⁶

Branje je zaradi svoje temeljne in vsestranske vloge dobilo svoje mesto tudi v Strategiji razvoja Slovenije 2030.

⁴[Zakon o vrtcih](#) (Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 25/08, 98/09 – ZIUZ-GK, 36/10, 62/10 – ZUPJS, 94/10 – ZIU, 40/12 – ZUJF in 14/15 – ZUUJFO), [Zakon o osnovni šoli](#) (Uradni list RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF in 63/13), [Zakon o gimnazijah](#) (Uradni list RS, št. 1/07 – uradno prečiščeno besedilo), [Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju](#) (Uradni list RS, št. 79/06), [Zakon o višjem strokovnem izobraževanju](#) (Uradni list RS, št. 86/04 in 100/13), [Zakon o visokem šolstvu](#) (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 109/12 in 85/14), [Zakon o izobraževanju odraslih](#) (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo), [Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja](#) (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D in 47/15).

⁵Op. ur.: posodobljeni dokumenti: [Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025](#), [Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2022–2029](#), [Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva do 2030](#), [Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2022–2030](#).

⁶Strategija razvoja Slovenije 2030: poglavje *Znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo*, kjer sta med cilji jasno poudarjena bralna pismenost in kazalnik uspešnosti – ohraniti uvrstitev Republike Slovenije glede na povprečne rezultate iz študije PISA o bralni pismenosti v zgornji četrtini držav EU – gl. tudi str. 11 tega dokumenta. Gl. tudi poglavje *Kultura in jezik kot temeljna dejavnika nacionalne identitete* v istem dokumentu.

Zagotavljanje stalnega razvijanja bralne pismenosti izhaja tudi iz priporočil Evropske unije. Svet EU za izobraževanje je leta 2009 sprejel nov strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju, ki naj bi bil izpeljan do leta 2020. V njem zastavljeni cilji določajo, da je treba delež slabše pismenih učencev in učenk do leta 2020 znižati na manj kot 15 %, kar je za vzgojno-izobraževalne sisteme držav članic Evropske unije velik izziv.⁷

Bralna pismenost omogoča in spodbuja osebni razvoj in socialno vključenost posameznikov in posameznice v skupnost ter učinkovit gospodarski razvoj trajnostno naravnane družbe. Bralna pismenost je podlaga za vse druge vrste pismenosti, zato je **Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti** strateški dokument, ki določa prednostne naloge in vzgojno-izobraževalne cilje na področju pismenosti. Ustrezna bralna pismenost prebivalcev Slovenije je po eni strani odgovornost države, ki mora zagotavljati pripravo, dopolnjevanje in uresničevanje strategije, po drugi strani pa je tudi odgovornost vsakega posameznika in posameznice. Bralna pismenost je eden izmed temeljev razvite jezikovne zmožnosti, pripomore k boljšemu obvladovanju maternega in drugih jezikov, večji jezikovni samozavesti, pripravljenosti posameznika za sprejemanje jezikovne in kulturne različnosti ter k učinkovitemu vključevanju v digitalizirano družbo. Pripomore tudi k hitrejšemu pridobivanju ali izpopolnjevanju poklicnih kompetenc ter pridobitvi različnih kvalifikacij na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja. Pomemben del pismenosti je bralna kultura, opredeljena kot odnos (splet pojmovanj in vrednot) posameznika in posameznice ter družbe do knjige in branja. Bralna pismenost je tudi temelj nadaljnjega razvoja slovenske države in narodne identitete.

Nastanek in posodobitev te strategije utemljujejo tudi izsledki mednarodnih raziskav PIRLS, PISA, PIAAC. Te raziskave so pokazale, da so se dosežki slovenskih učencev in učenk na področju bralne pismenosti pomembno izboljšali, a vendarle delež višjih ravni bralne pismenosti slovenskih osnovnošolcev, osnovnošolk, srednješolcev in srednješolk ni zadosten. Četudi mnogi obvladajo manj zahtevne (temeljne) bralne procese, jim višje ravni bralnih odzivov (npr. kritično vrednotenje prebranega) povzročajo težave. Raziskava pri odraslih pa kaže nezadostno stopnjo bralne pismenosti. Vse to zahteva načrtni pristop in oblikovanje razvojnih spodbud. Uresničevanje strategije je načrtovano tako, da dopolnjuje različne že sprejete programe razvoja slovenske družbe kot celote in gradi na njih, hkrati pa vsebuje tudi ukrepe, ki bodo še pospešili razvoj bralne pismenosti. Z Nacionalno strategijo razvoja bralne pismenosti tako Vlada RS prevzema svoj del odgovornosti za razvoj bralne pismenosti prebivalcev in prebivalcev Slovenije. Za uresničevanje strategije na sistemski ravni je najodgovornejše ministrstvo, pristojno za vzgojo, izobraževanje in znanost, odgovorna pa so tudi ministrstva, pristojna za kulturo, družinske zadeve, zdravje, ter druga ministrstva. Samo bralno pismena posameznik in posameznica omogočata vsestranski razvoj slovenske družbe.

Bralna kultura kot pomemben del pismenosti je opredeljena kot odnos posameznika/posameznice ter družbe do knjige in branja.

Za uresničevanje nacionalne strategije na sistemski ravni so odgovorna različna ministrstva, najbolj pa ministrstvo, pristojno za vzgojo, izobraževanje in znanost.

⁷Op. ur.: V [Resoluciji Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše za obdobje 2021–2030](#) glede ciljev za področje bralne pismenosti, ki naj bi jih dosegli na ravni EU, ni sprememb.

3. VIZIJA IN STRATEŠKI CILJI RAZVOJA PISMENOSTI

3.1 Vizija

3.2 Strateški cilji razvoja pismenosti

3 VIZIJA IN STRATEŠKI CILJI RAZVOJA PISMENOSTI

3.1 Vizija

V Republiki Sloveniji želimo doseči takšno raven bralne pismenosti, da slehernemu prebivalcu in prebivalki omogoča optimalni razvoj sposobnosti za dejavno življenje in delo. Z ustvarjanjem razmer za učinkovit napredek bralne pismenosti bomo v Sloveniji lažje dosegli gospodarski napredek, izvajali politiko trajnostnega razvoja in krepili socialno povezanost. Proces vseživljenjskega učenja je na nacionalni ravni mogoče učinkovito uresničevati le s stalnim razvojem kompetenc bralne pismenosti v vseh starostnih skupinah prebivalstva.

Okvir 2: Vizija razvoja bralne pismenosti v Sloveniji

Želimo, da se bralno pismeni prebivalci in prebivalke Slovenije zavedamo, da sta vzgoja in izobraževanje vseživljenjski proces, da se okoliščine, v katerih živimo in delujemo, ves čas spreminjajo, z njimi pa se spreminjamo tudi mi. Prilagajanje novim razmeram je življenjska nuja, dobro razvita bralna pismenost pa je temeljni gradnik razvoja. Prebivalke in prebivalci Slovenije se v vseh življenjskih obdobjih zavedamo pomena bralne pismenosti, branje doživljamo kot vrednoto, pomembno za osebno rast ter razvoj slovenske in mednarodne družbe znanja. Branje v najširšem pomenu razumemo kot temeljno sredstvo za pridobivanje novega znanja, ki ga moramo v sodelovanju z različnimi ustanovami nenehno samostojno in vodeno razvijati.

Slovenija se s pozitivnim odnosom do bralne pismenosti in z učinkovito državno podprto infrastrukturo za pridobivanje znanja, spretnosti in zmožnosti izenačuje z ravnjo dosežkov pismeno najbolj razvitih držav. Kot uspešna država enakopravno sodeluje v globalizacijskih procesih, soustvarja gospodarska, tehnološka, socialna in kulturna gibanja ter omogoča svojim prebivalcem in prebivalkam kakovostno in ustvarjalno življenje.

3.2. Strateški cilji razvoja pismenosti

Strateški cilj razvoja bralne pismenosti je pri vseh prebivalkah in prebivalcih Republike Slovenije razvijati spretnosti, zmožnosti, odnos in znanja, povezana z branjem, ki bodo omogočali zdravo, do okolja in družbe odgovorno življenje in delo ter učinkovito in ustvarjalno poklicno in družbeno delovanje.

Za doseganje čim višje ravni pismenosti na vseh področjih zasebnega in družbenega življenja je treba:

ustvariti učinkovit družbeni okvir za razvijanje bralne pismenosti:

- širiti védenje, da je bralna pismenost temeljna zmožnost za pridobivanje in ustvarjanje novega znanja v osebnem in poklicnem življenju ter za delovanje v skupnosti;
- zagotavljati temeljne standarde bralne pismenosti za uspešno vključevanje v družbo;
- razvijati bralno kulturo – odnos posameznika in posameznice ter družbe do branja in raznovrstnega bralnega gradiva;
- razvijati notranjo, socialno in zunanjo motivacijo za branje in izražanje o prebranem;

razvijati bralno pismenost posameznikov in posameznic, ki imajo v različnih življenjskih obdobjih različne vloge, potrebe in zahteve, ter tako omogočiti stalni razvoj družbe in gospodarstva:

- razvijati bralno pismenost in bralno kulturo v družini, času šolanja, delovnem okolju, prostem času in drugje;
- razvijati bralne strategije in zmožnost kritičnega branja,
- povečati družbeno skrb za razvoj bralne pismenosti ranljivih skupin prebivalstva;⁸
- spremljati oziroma preverjati raven bralne pismenosti ter jo primerjati z mednarodnimi dosežki;
- spodbujati raziskovalno, razvojno in strokovno delovanje na področju bralne pismenosti;

povečevati dostopnost do knjig in drugega bralnega gradiva:

- sistematično spodbujati vlaganja v nastajanje kakovostnih knjig in drugega bralnega gradiva,
- podpreti knjižnično dejavnost in različne projekte za učinkovito promocijo branja v skupnosti;
- omogočiti posameznicam in posameznikom dostop do raznovrstnega bralnega gradiva ter svetovanje pri izbiri in uporabi tega gradiva v vseh življenjskih obdobjih;

⁸Ranljive skupine prebivalstva so skupine z večjim tveganjem za socialno izključenost in z neenakimi možnostmi ([Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013 \(Ljubljana: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, 2008\).](#)). Na področju pismenosti so te skupine npr.: revni, manj izobraženi odrasli, priseljenci, begunci, Romi, otroci in odrasli s posebnimi potrebami ipd.

v okviru vzgojno-izobraževalnega sistema nameniti večjo pozornost posameznim starostnim/ciljnim skupinam:

- razvijati bralno pismenost in bralno kulturo v družini in porajajočo se pismenost pri predšolskih otrocih za uspešen nadaljnji razvoj pismenosti;
- zagotoviti zgodnje merjenje ravni bralne pismenosti v učnem jeziku; na tej podlagi pripraviti diferencirane programe za njen razvoj, npr. pri bralno šibkejših in nadarjenih;
- razvijati temeljne in z mednarodnimi standardi primerljive zmožnosti branja v prvih letih šolanja ter oblikovati in ohranjati pozitivni odnos do branja;
- razvijati bralno pismenost v višjih razredih osnovne in srednje šole za uspešno nadaljnje izobraževanje, učenje in usposabljanje za poklic;
- na višješolski in visokošolski ravni pri študentkah in študentih spodbujati nadaljnje razvijanje in nadgrajevanje bralne pismenosti ter ozaveščenost o pomenu vseživljenjskega razvijanja pismenosti;
- v okviru formalnega, neformalnega in priložnostnega učenja spodbujati razvoj bralne pismenosti in bralne kulture pri odraslih.

4. TEMELJNA NAČELA NACIONALNE STRATEGIJE ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI

4.1 Bralna pismenost kot vseživljenjska pravica, odgovornost in vrednota

4.2 Ozaveščanje o pomenu bralne pismenosti in njena promocija

4.3 Celostni pristop

4.4 Dostopnost, enakopravnost in pravičnost

4.5 Individualizacija in personalizacija

4.6 Strokovna odličnost in odgovornost

4.7 Velika pričakovanja in standardi

4.8 Raznovrstnost branja

4.9 Načrtovanje, vrednotenje in samovrednotenje

4 TEMELJNA NAČELA NACIONALNE STRATEGIJE ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI

Pismenost je pomembna civilizacijska pridobitev in eden od pogojev za ohranitev nacionalne samobitnosti. Bralna pismenost je ključna za vsa področja družbenega življenja in delovanja. Temeljna načela nacionalne strategije opredeljujejo splošne usmeritve na vseh ravneh, področjih in dejavnostih, ki vplivajo na razvoj bralne pismenosti in oblikujejo učna okolja za razvoj pismenosti.

4.1 Bralna pismenost kot vseživljenjska pravica, odgovornost in vrednota

Država v vseh življenjskih obdobjih vsem omogoča pravico do razvoja bralne pismenosti v okvirih, potrebnih za kakovostno življenje, učinkovito izobraževanje ter poklicno in družbeno delovanje.

Za razvoj bralne pismenosti so odgovorni vlada, ministrstva, mediji, lokalna skupnost, strokovni delavci in delavke⁹ ter drugi izobraževalci in izobraževalke, delodajalci in delodajalke, starši ter vsak posameznik in posameznica zase.

Uveljavljanje bralne pismenosti kot ene najpomembnejših vrednot slovenske družbe je odgovornost strokovne in politične javnosti.

4.2 Ozaveščanje o pomenu bralne pismenosti in njena promocija

Ozaveščanje o pomenu bralne kulture in bralne pismenosti ter njena učinkovita promocija sta sestavna dela uresničevanja nacionalne strategije. Ključno vlogo pri ozaveščanju in promociji imajo vrtci, šole, univerze, organizacije za izobraževanje odraslih, knjižnice, kulturne ustanove, delodajalci, sindikati, nevladne organizacije, mediji in druge ustanove javnega pomena, ki bralno pismenost vključijo v svoje strateške načrte.

⁹V strategiji izraz strokovni delavci pomeni strokovne delavce in delavke v vzgoji in izobraževanju (vzgojitelj/-ce, učitelji/-ce, profesorji/-ce, šolski/-e knjižničarji/-ke, svetovalni/-e delavci/-ke ipd.), kulturi in drugih ustanovah javnega pomena.

4.3 Celostni pristop

Dejavnosti za zviševanje ravni bralne pismenosti vključujejo vse generacije – otroke, mladostnike in odrasle. Vseživljenjski celostni razvoj bralne pismenosti se izvaja za različne potrebe v vseh življenjskih obdobjih.

Njen razvoj je vključen v strateške dokumente vladnih in nevladnih organizacij ter drugih ustanov javnega pomena.

Bralna pismenost in bralna kultura se razvijata v okviru formalnega in neformalnega izobraževanja ter priložnostnega učenja. Nacionalna in lokalne politike oblikujejo dolgoročne, med seboj usklajene in povezane programe ter ukrepe za razvoj bralne pismenosti in bralne kulture. Zagotavljajo tudi povezovanje različnih ustanov in področij delovanja, partnersko sodelovanje ter njihovo medsebojno podporo na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

Odgovorni na nacionalni in lokalni ravni zagotavljajo možnosti za nenehni razvoj dobrih praks bralne pismenosti in njihovo umeščanje v vse sisteme.

4.4 Dostopnost, enakopravnost in pravičnost

Dostopnost do vseh ravni ter področij vzgoje in izobraževanja je pogoj za vseživljenjski razvoj bralne pismenosti in bralne kulture, kar se lahko doseže s čim boljšo lokalno pokritostjo, s čimer zagotavljamo tudi možnost učenja v vseh življenjskih obdobjih. Pri tem imajo ključno vlogo vrtci, šole, organizacije za izobraževanje odraslih, knjižnice in kulturne ustanove. Načrtovanje dejavnosti izhaja iz potreb ljudi, okolja in strokovnih načel.

Da bi zagotovili enakopravnost in pravičnost, je doseženo raven bralne pismenosti treba spremljati med vsem prebivalstvom in načrtno odpravljati morebitne razkorake med družbenimi skupinami in posamezniki. Posebna pozornost je namenjena ugotavljanju doseženih ravni zgodnje bralne pismenosti in ustreznim ukrepom, da se zaostanki lahko pravočasno odpravijo. Potrebni ukrepi so načrtovani in izvedeni tudi glede pozitivne diskriminacije za ranljive skupine.

4.5 Individualizacija in personalizacija

Strokovni delavci in delavke ter drugi izobraževalci in izobraževalke zagotavljajo nadgrajevanje bralne pismenosti, ki je usklajeno s predznanjem, interesi in drugimi značilnostmi posameznic in posameznikov. To velja tako za manj zmožne bralce in bralke kot tudi za tiste z razvitejšo bralno zmožnostjo. Odpravljajo morebitne ovire za razvoj bralne pismenosti, redno spremljajo napredek in uzaveščajo proces branja ter krepijo prepričanje, da je doseganje bralnih ciljev povezano z delom in vztrajnostjo.

4.6 Strokovna odličnost in odgovornost

Zavezanost razvoju lastne bralne pismenosti in bralne kulture ter razvoju bralne pismenosti in bralne kulture učečih se je odgovornost vseh strokovnih delavcev in delavk na vseh stopnjah in področjih vzgoje in izobraževanja: od odgovornih za (pred)opismenjevanje do učiteljev in učiteljic ter predavateljev in predavateljic vseh predmetov na vseh stopnjah vzgoje in izobraževanja in na področju neformalnega izobraževanja in usposabljanja (zlasti tistih, ki izobražujejo za poklic učiteljice in učitelja ter knjižničarja in knjižničarke) ter strokovnih delavcev in delavk na drugih področjih (kultura, zdravje ipd.). Zato je treba vsem njim – tako zdajšnjim kot prihodnjim – zagotoviti potrebna znanja na diplomski in podiplomski stopnji izobraževanja ter v okviru stalnega strokovnega usposabljanja. Njihovo motivacijo in strokovno avtonomijo omogočimo z zagotavljanjem možnosti za stalno strokovno rast.

Tako sta sistemsko zagotovljena kakovostni razvoj porajajoče se pismenosti in začetnega opismenjevanja ter nadaljnji razvoj bralne pismenosti v vseh življenjskih obdobjih. Še zlasti pomembno je sodelovanje vseh deležnikov v predšolskem obdobju in začetnem obdobju šolanja.

4.7 Velika pričakovanja in standardi

Pri razvoju bralne pismenosti imamo velika pričakovanja za vse ne glede na osebnostne, socialno-ekonomske in druge družbene razlike med posamezniki, posameznicami in skupinami. Doseganje ravni bralne pismenosti sistemsko preverjamo in ocenjujemo na prehodih iz enega vzgojno-izobraževalnega obdobja v drugo ter z ene stopnje izobraževanja na drugo. Glede na rezultate preverjanja in ocenjevanja odgovorne vzgojno-izobraževalne ustanove pripravijo ustrezne ukrepe za posameznike in posameznice, različne skupine in celotno prebivalstvo.

4.8 Raznovrstnost branja

Bralno gradivo za učenje in branje v prostem času mora biti raznovrstno glede na obliko (tiskano, elektronsko in interaktivno gradivo), vsebino in jezik. Pri tem se upošteva pravica do izbire, razumevanja in vrednotenja besedila.

Otroci, mladostniki in mladostnice ter odrasli se učijo uporabljati različne bralne strategije za branje besedil z različnih predmetnih področij, v različnih okoliščinah in za različne namene. Pri vseh starostnih skupinah je treba razvijati bralno kulturo in jih spodbujati k pristoječemu branju, pri tem strokovni delavci in delavke v vzgoji in izobraževanju ter starši tesno sodelujejo s kulturnimi ustanovami in knjižnicami.

4.9 Načrtovanje, vrednotenje in samovrednotenje

Izvajanje dejavnosti za razvoj bralne pismenosti je treba stalno načrtovati in sistemsko spremljati, dosežene ravni bralne pismenosti pa (samo)vrednotiti. Ustrezne ustanove morajo sodelovati in se povezovati pri prenosu raziskovalnih rezultatov in ugotovitev v prakso ter pri izmenjavi dobrih praks.

Zunanje preverjanje s poudarkom na merjenju ravni bralne pismenosti je treba opredeliti in okrepiti po vseh stopnjah vzgoje in izobraževanja in v vseh starostnih obdobjih.

Uresničevanje Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti in drugih pomembnih dokumentov, povezanih z razvojem pismenosti, je treba stalno spremljati, za kar je odgovorno ministrstvo, pristojno za izobraževanje.

5. CILJI IN RAVNI PISMENOSTI PO POSAMEZNIH STOPNJAH IZOBRAŽEVANJA

5.1 Predšolsko obdobje (0–6 let)

5.2 Osnovnošolsko obdobje

5.2.1 Prvo triletje (6–9 let)

5.2.2 Drugo triletje (9–12 let)

5.2.3 Tretje triletje (12–15 let)

5.3 Srednješolsko obdobje (15–19 let)

5.4 Višje in visokošolsko obdobje (19 let in več)

5.5 Obdobje odraslosti

5 CILJI IN RAVNI PISMENOSTI PO POSAMEZNIH STOPNJAH IZOBRAŽEVANJA

5.1 Predšolsko obdobje (0-6 let)

Preglednica 1: Specifični cilji in ravni pismenosti v predšolskem obdobju

SPECIFIČNI CILJI ¹⁰	RAVNI PISMENOSTI OB KONCU PREDŠOLSKEGA OBDOBJA
<ul style="list-style-type: none">– Ozaveščanje vseh staršev in bodočih staršev o pomenu družinskega branja, razvoja zgodnje pismenosti in bralne kulture z organiziranimi oblikami vzgoje in izobraževanja.	<ul style="list-style-type: none">– Ozaveščeni starši so prek različnih organiziranih oblik vzgoje in izobraževanja seznanjeni s pomenom družinskega branja, zgodnje pismenosti in bralne kulture.
<ul style="list-style-type: none">– Vsem otrokom v vrtcih in drugih oblikah organiziranega varstva zagotoviti spodbudne predbralne in predpisalne dejavnosti za razvoj pojmovanja tiska, fonološkega zavedanja, grafomotorike, vidnega zaznavanja, in to v skladu z njihovimi razvojnimi značilnostmi ob upoštevanju individualnih potreb, interesov in okolja, iz katerega izhajajo.	<ul style="list-style-type: none">– Razvite predbralne in predpisalne zmožnosti pri otrocih.
<ul style="list-style-type: none">– Z didaktično igro otrokom omogočiti spoznavanje jezika, razvoj govora, širjenje besedišča, razvoj razumevanja prebranega ter razvoj pozitivnega odnosa do branja.	<ul style="list-style-type: none">– Otroci so motivirani za poslušanje in branje besedil.– Otroci se pogovarjajo o prebranem.
<ul style="list-style-type: none">– Navajanje otrok na uporabo knjižnega in neknjižnega gradiva ter različnih medijev.	<ul style="list-style-type: none">– Otroci skupaj z odraslimi uporabljajo knjižno in neknjižno gradivo ter različne medije in obiskujejo knjižnico.
<ul style="list-style-type: none">– Zagotavljanje brezplačne ponudbe kakovostnih prostočasnih dejavnosti v lokalnih skupnostih za spodbujanje razvoja porajajoče se pismenosti.	<ul style="list-style-type: none">– Otroci so vključeni v različne brezplačne prostočasne dejavnosti za spodbujanje razvoja porajajoče se pismenosti.

¹⁰Ranljivim skupinam prebivalstva je treba v vseh obdobjih glede na njihove značilnosti omogočiti doseganje teh ciljev z različnimi oblikami podpore in pomoči.

5.2 Osnovnošolsko obdobje

V preglednicah 2a, 2b, 2c so prikazani specifični cilji in ravni pismenosti v osnovnošolskem obdobju po posameznih vzgojno-izobraževalnih obdobjih.¹¹

5.2.1 Prvo triletje osnovne šole (6–9 let)

Preglednica 2a: Specifični cilji in ravni pismenosti za prvo triletje

SPECIFIČNI CILJI	RAVNI PISMENOSTI OB KONCU PRVEGA TRILETJA
<ul style="list-style-type: none">– Z individualiziranim pristopom razvijati:<ul style="list-style-type: none">» bralno kulturo in motivacijo učenk in učencev za branje;» tekoče branje in razumevanje prebranega;» tehniko pisanja in tvorjenje besedil.	<ul style="list-style-type: none">– Učenke in učenci so motivirani za branje.– Tekoče in z razumevanjem berejo besedila v obsegu najmanj 500 besed.– O prebranem jasno in razumljivo govorijo.– Pišejo jasna, raznovrstna in razumljiva besedila o prebranem v obsegu od 100 do 150 besed.
<ul style="list-style-type: none">– Intenzivno širiti besedišča učencev in učenk.	<ul style="list-style-type: none">– Učenke in učenci usvojijo besedišče, ki jim omogoča uspešno branje, učenje in sporazumevanje.
<ul style="list-style-type: none">– Z organiziranimi oblikami vzgoje in izobraževanja ozaveščati starše o pomenu družinskega branja in razvoja bralne kulture.	<ul style="list-style-type: none">– Učenke in učenci v prostem času berejo raznovrstna bralna gradiva (spodbude v družini).
<ul style="list-style-type: none">– Spoznavati lokacije in uporaba bralnih in drugih informacijskih virov (npr. knjižnice, medmrežje ipd.).	<ul style="list-style-type: none">– Učenke in učenci poznajo in smiselno uporabljajo lokacije bralnih virov (knjižnice, medmrežje ipd.).

¹¹Op. ur.: V preglednicah se uporablja besedo triletje.

5. 2. 2 Drugo triletje osnovne šole (9–12 let)

Preglednica 2b: Specifični cilji in ravni pismenosti za drugo triletje

SPECIFIČNI CILJI	RAVNI PISMENOSTI OB KONCU DRUGEGA TRILETJA
<ul style="list-style-type: none"> – Razvijati bralno kulturo in motivacijo učenk in učencev za branje različnih vrst besedil v šoli in v prostem času. 	<ul style="list-style-type: none"> – Učenke in učenci so motivirani za branje v šoli in zunaj nje.
<ul style="list-style-type: none"> – Razvijanje avtomatizirane tehnike branja in branja z razumevanjem. 	<ul style="list-style-type: none"> – Učenke in učenci glasno in tiho tekoče berejo besedila in prebrano razumejo.
<ul style="list-style-type: none"> – Sistematično razvijati besedišče, potrebno za tekoče branje z razumevanjem. 	
<ul style="list-style-type: none"> – Učence in učenke naučiti uporabe bralnih učnih strategij za razumevanje prebranega, npr. strategije iskanja bistva, razumevanja odnosov med deli besedila, povzemanja, primerjanja delov besedila. – Uzaveščanje lastnega procesa branja in učenja z branjem. 	<ul style="list-style-type: none"> – Učenke in učenci poznajo in znajo uporabljati osnovne, nekateri pa tudi kompleksne bralne strategije za iskanje bistva, povzemanja, urejanja in kritičnega vrednotenja informacij.
<ul style="list-style-type: none"> – Učenke in učence naučiti uporabe kompleksnih strategij za doseganje višjih ravni pismenosti v daljših besedilih (iskanja in organiziranja več delov besedila, uporabe pomembnih informacij pri reševanju novih problemov, strategij za kritično vrednotenje besedila). 	
<ul style="list-style-type: none"> – Učence in učenke naučiti odzvati se na prebrano s samostojnim pisnim tvorjenjem besedila in utemeljevanjem odgovorov. 	
<ul style="list-style-type: none"> – Urjenje učenk in učencev za uporabo tiskanih in digitalnih (spletnih) virov za branje. 	<ul style="list-style-type: none"> – Učenke in učenci vodeno in samostojno pisno tvorijo in utemeljujejo svoje odzive na prebrano. – Učenke in učenci večinoma samostojno in kritično uporabljajo različne bralne vire.
<ul style="list-style-type: none"> – Razvijati kritičnosti pri izbiri in uporabi različnih virov za branje. 	
<ul style="list-style-type: none"> – Učiti in spodbujati učence in učenke za samostojno uporabo šolske in splošnih knjižnic. 	<ul style="list-style-type: none"> – Učenke in učenci večinoma samostojno uporabljajo šolske in splošne knjižnice.

5.2.3 Tretje triletnje osnovne šole (12–15 let)

Preglednica 2c: Specifični cilji in ravni pismenosti za tretje triletnje

SPECIFIČNI CILJI	RAVNI PISMENOSTI OB KONCU TRETJEGA TRILETJA
– Spodbujanje bralne kulture in motivacije za branje daljših in zahtevnejših besedil pri vseh predmetih in tudi zunaj šole.	– Učenke in učenci so motivirani za branje v šoli in zunaj nje.
– Razvijanje razumevanje prebranega s tekočim fleksibilnim branjem ¹² različnih besedil.	– Učenke in učenci tekoče berejo daljša in zahtevnejša besedila ter prilagajajo hitrost branja zahtevam besedila.
– Sistematično razvijanje besedišča, ki omogoča bralno razumevanje.	
– Urjenje učencev in učenk v izbiri in uporabi osnovnih in kompleksnih bralnih učnih strategij za doseganje temeljne in višjih ravni bralne pismenosti.	– Učenke in učenci glede na namen samostojno izbirajo tiskane in druge informacijske vire ter uporabijo primerne bralne strategije.
– Razvijati sposobnosti kritičnega sprejemanja in razumevanja vsebine pri branju: oblikovanje hipotez in iskanje argumentov zanje v besedilu, uporabiti informacije pri reševanju novih problemov, primerjati več besedil med seboj, vrednotiti besedilo(-a) z različnimi kriteriji.	– Učenke in učenci primerjajo več besedil med seboj in jih ovrednotijo z različnimi kriteriji; – samostojno oblikujejo domneve na podlagi podatkov iz besedila in jih utemeljujejo.
– Razvijanje sposobnosti samostojnega pisnega tvorjenja in utemeljevanja odgovorov na vprašanja o prebranem.	– Učenke in učenci samostojno pisno tvorijo besedila in utemeljujejo svoje odzive na prebrano.
– Učenje samostojne, namenske, kritične in odgovorne izbire in uporabe tiskanih in drugih informacijskih virov.	– Učenke in učenci samostojno, namensko, kritično in odgovorno izbirajo in uporabljajo tiskane in druge informacijske vire.
– Naučiti se samostojne uporabe šolske in splošnih knjižnic.	– Učenke in učenci samostojno uporabljajo šolske in splošne knjižnice; – prebrano uporabljajo pri reševanju problemov v različnih položajih – učnih in v osebnem življenju.
	<p>Raven ob končanju programa osnovne šole:</p> <ul style="list-style-type: none"> – najmanj temeljno raven bralne pismenosti¹³ doseže vsaj 90 % učencev in učenk; najvišje ravni bralne pismenosti (kompetence)¹⁴ pa naj bi doseglo vsaj 10 % učencev in učenk.¹⁵

¹²Fleksibilno branje: sposobnost bralca, da uporablja različno hitrost branja glede na namen in vrsto bralnega gradiva.

¹³Temeljna raven bralne pismenosti je v raziskavi PISA druga raven.

¹⁴Najvišji ravni bralne pismenosti sta v raziskavi PISA peta in šesta raven.

¹⁵V povezavi s Strategijo razvoja Slovenije 2030 je kazalnik napredka ohranitev uvrstitve Republike Slovenije glede na povprečne rezultate študije PISA iz bralne pismenosti v zgornji četrtini držav EU.

5.3 SREDNJEŠOLSKO OBDOBJE (15–19 let)

Preglednica 3: Specifični cilji in ravni pismenosti v srednješkolskem obdobju

SPECIFIČNI CILJI	RAVNI PISMENOSTI OB KONCU SREDNJEŠOLSKEGA OBDOBJA
<ul style="list-style-type: none"> – Spodbujanje in razvijanje gradnikov bralne pismenosti za samostojno delo z besedili, in sicer zavzetosti, vztrajnosti in znanja o procesih branja, ki omogočajo dobro bralno razumevanje. 	<ul style="list-style-type: none"> – Dijakinje in dijaki so motivirani za branje različnih vrst besedil in vztrajajo pri zahtevnejših bralnih nalogah.
<ul style="list-style-type: none"> – Omogočanje spodbudnega okolja za razvoj bralne kulture. 	<ul style="list-style-type: none"> – Dijakinje in dijaki znajo utemeljiti pomen pismenosti za delovanje v družbi in oblikovanje identitete.
<ul style="list-style-type: none"> – Razvijanje zmožnosti povezovanja, razlaganja in kritičnega vrednotenja informacij v besedilih različnih vrst ter zmožnosti utemeljevanja mnenja o prebranem. 	<ul style="list-style-type: none"> – Dijakinje in dijaki samostojno preberejo ter govorno ali pisno povzamejo besedilo v skladu z zahtevnostjo programa; – povezujejo in kritično vrednotijo informacije v različnih vrstah besedil.
<ul style="list-style-type: none"> – Poglobljeno spoznavanje jezikovne in družbenokulturne značilnosti pisnih sporočil. 	<ul style="list-style-type: none"> – Dijakinje in dijaki bralno-pisno zmožnost dokažejo s smiselnim, slogovno dodelanim in jezikovno pravilnim besedilom; – poznajo in pri govornih ali pisnih odzivih na prebrano upoštevajo značilnosti besedilnih vrst in jezikovnih pravil.
<ul style="list-style-type: none"> – Spodbujanje rabe bralnih učnih strategij v vseh programih in pri vseh predmetih oziroma programskih enotah srednješkolskega izobraževanja za uporabo v različnih kontekstih (branje za osebni razvoj, nadaljnje izobraževanje in delovanje v poklicu in družbi). 	<ul style="list-style-type: none"> – Dijakinje in dijaki pri branju in tvorjenju pisnih besedil izberejo učinkovite strategije, jih pojasnijo ter besedila glede na namen in vsebino utemeljeno povežejo s svojim predstavnim svetom, učenjem in prihodnjim poklicem; – razumejo in tvorijo strokovna besedila in uporabljajo strokovno izrazje.
<ul style="list-style-type: none"> – Nadaljnje učenje smiselne uporabe virov v šolski in splošni knjižnici. 	<ul style="list-style-type: none"> – Dijakinje in dijaki poznajo in smiselno uporabijo vire v knjižnicah.
<ul style="list-style-type: none"> – Spodbujanje rabe in kritične presoje tradicionalnih in novih bralno-pisnih tehnologij in virov. 	<ul style="list-style-type: none"> – Dijakinje in dijaki preberejo, obnovijo in uredijo informacije iz elektronskih in tiskanih besedil; rokopisno in v elektronski obliki oblikujejo lastna besedila.

5.4 VIŠJE- IN VISOKOŠOLSKO OBDOBJE (19 let in več)

Preglednica 4: Specifični cilji in ravni pismenosti v višjem in visokošolskem obdobju

SPECIFIČNI CILJI	RAVNI PISMENOSTI OB KONCU VIŠJEGA IN VISOKOŠOLSKEGA OBDOBJA
<ul style="list-style-type: none"> – Omogočanje spodbudnega okolja za razvoj bralne kulture. 	<ul style="list-style-type: none"> – Študenti in študentke imajo razvito bralno kulturo – cenijo branje in se zavedajo njegovega pomena za osebni razvoj in razvoj družbe.
<ul style="list-style-type: none"> – Razvijanje in spodbujanje motivacije za branje in tvorjenje strokovnih in znanstvenih besedil v slovenskem jeziku. 	<ul style="list-style-type: none"> – Študenti in študentke so motivirani za rabo slovenščine v svoji stroki.
<ul style="list-style-type: none"> – Razvijati znanja strokovnega jezika in pozitivnega odnosa do njegove rabe. 	<ul style="list-style-type: none"> – Študenti in študentke obvladajo jezik svoje stroke (svojih strok) in znajo tvoriti specializirana in poljudna strokovna besedila.
<ul style="list-style-type: none"> – Izboljševanje obstoječe bralne pismenosti za pridobivanje učnih in spoznavnih izkušenj pri samostojnem študiju in raziskovanju na podlagi različnih virov. 	<ul style="list-style-type: none"> – Študenti in študentke glede na potrebe uporabljajo kompleksne bralne strategije ter kritično izbirajo različne informacijske vire pri samostojnem učenju, raziskovalnem delu in v vsakdanjem življenju.
<ul style="list-style-type: none"> – Nadaljnje razvijanje bralne pismenosti za oblikovanje problemskih vprašanj in strategij iskanja odgovorov na raziskovalna vprašanja. 	
<ul style="list-style-type: none"> – Spodbujanje kritične (bralne) pismenosti za presojanje primernosti virov in kritično vrednotenje informacij za vzgojno-izobraževalne, raziskovalne in druge namene. 	<ul style="list-style-type: none"> – Študenti in študentke pisna in govorna besedila kritično vrednotijo in informacije smiselno in ustvarjalno uporabljajo v različnih okoliščinah.

5.5 OBDOBJE ODRASLOSTI

Preglednica 5: Specifični cilji in ravni pismenosti v obdobju odraslosti

SPECIFIČNI CILJI	RAVNI PISMENOSTI V ODRASLOSTI
– Motiviranje odraslih glede na izhodiščno bralno pismenost za branje in kritično vrednotenje prebranih besedil z različnih področij in raznovrstnih zvrsti v vseh življenjskih obdobjih. ¹⁶	– Pismeni odrasli so zmožni prebrati in razumeti ter kritično ovrednotiti raznovrstna besedila za potrebe dela, vseživljenjskega učenja in dejavnega preživljanja prostega časa. ¹⁷
– Odraslim je treba omogočiti branje in razvoj bralne pismenosti v različnih okoliščinah in za različne namene.	– Pismeni odrasli v skladu z zmožnostmi obvladajo bralno pismenost v različnih okoliščinah in za različne namene.
– Omogočanje spodbudnega okolja za razvoj bralne kulture.	– Pismeni odrasli imajo razvito bralno kulturo.
– Spodbujanje odraslih k vključevanju v skupinske in medgeneracijske oblike branja (dialoške metode).	– Pismeni odrasli sodelujejo v skupinskih oblikah branja.
– Razvijanje sistema individualnega vrednotenja bralne pismenosti, ki omogoča primerjavo z nacionalnimi cilji in/ali z rezultati prebivalstva.	– Pismeni odrasli oblikujejo osebni načrt razvoja bralne pismenosti.

¹⁶V mednarodni raziskavi spretnosti odraslih PIAAC je kar petina sodelujočih med 16. in 65. letom v Sloveniji dosegla najnižje ravni besedilnih spretnosti (prvo in manj kot prvo raven). Glede na PIAAC so ti odrasli zmožni brati le kratka in preprosta besedila. Slovenija se tako umešča med države z največjim deležem aktivnega prebivalstva na najnižjih ravneh spretnosti. V Sloveniji branju pri delu namenjajo malo časa zlasti tisti z nižjo izobrazbo (29. mesto od 33 držav) (P. Javrh, ur., [Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih PIAAC 2016, Tematske študije: raziskovalno poročilo, 2., posodobljena izdaja \(Ljubljana: Andragoški center Slovenije, 2018\).](#)). Nadaljnje analize in študije podatkov iz raziskave PIAAC so pokazale, da je višja raven spretnosti tesno povezana z večjo produktivnostjo, zaposlovanjem in prihodki. Spretnosti so prav tako ključnega pomena pri spodbujanju družbenega sodelovanja in vključevanja, saj ljudje z boljšimi spretnostmi bolj zaupajo institucijam, so dejavnejši v državljskem in političnem življenju in bolj zdravi (P. Javrh, ur., [Spretnosti odraslih, 2., recenzirana in dopolnjena izdaja \(Ljubljana: Andragoški center Slovenije, 2018\).](#)). Značilnosti in vpliv (ne)ujemanja izobrazbe in spretnosti z zahtevami delovnega mesta na ekonomske dosežke in zadovoljstvo odraslih v Sloveniji. Ljubljana: Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani.

¹⁷V raziskavi PIAAC je okrog 5,6 % odraslih v Sloveniji doseglo najvišje ravni besedilnih spretnosti (četrta in peta raven), kar je precej manj od povprečja vseh odraslih iz sodelujočih držav OECD, ki je 10,6 %. Odrasli z najboljšimi dosežki so sposobni povezati, razložiti in povezati informacije iz daljših besedil, ki vsebujejo pogojne ali nasprotujoče si informacije, kompleksno sklepajo in uporabijo splošno znanje, pogoste so pogojne informacije, moteče informacije so navidezno enake kot prave. Okrog 31,2 % odraslih je doseglo tretjo raven besedilnih spretnosti (povprečje vseh odraslih iz sodelujočih držav OECD je 35,4 %). Odrasli, ki so dosegli to raven, razumejo in se pravilno odzovejo na zgoščena in daljša besedila, v katerih so pogosto nasprotujoče si informacije, znajo prepoznati, razložiti in ovrednotiti informacijo ali več informacij, pogosto sklepajo, izluščijo pomen in zanemarijo nebitveno (OECD, *Skills Matter: Further Results from the Survey of Adult Skills*, OECD Skills Studies (Pariz: OECD, 2016)). **Če želi Slovenija zmanjšati razvojni zaostanek na tem področju in se vsaj približati mednarodnemu povprečju, bo morala izboljšati spretnosti odraslih in močno povečati deleže odraslih na najvišjih ravneh spretnosti (tretja raven in več).** Op. ur.: Objavljeno je revizijsko poročilo Računskega sodišča RS »Vseživljenjsko učenje v Republiki Sloveniji s poudarkom na odraslih«, ki osvetljuje, kako je Republika Slovenija pristopila k naslavljanju tveganj, ki jih za hitro starajočo se družbo v časih hitrega tehnološkega napredka predstavljajo odrasli s temeljnimi spretnostmi na najnižjih ravneh.

6. URESNIČEVANJE NACIONALNE STRATEGIJE ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI

6.1 Programi, gradiva in promocija bralne pismenosti

6.2 Izobraževanje in usposabljanje kadrov

6.3 Mreža izvajalcev, ki uresničujejo nacionalno strategijo

6.4 Dostopnost do bralnega gradiva

6.5 Sistemska ureditev

6.5.1 Nacionalni svet za bralno pismenost

6.5.2 Financiranje

6 URESNIČEVANJE NACIONALNE STRATEGIJE ZA RAZVOJ BRALNE PISMENOSTI

Za uresničevanje nacionalne strategije so potrebni programi za sistematično razvijanje pismenosti, ustrezni kadri, mreže izvajalcev in sistemska ureditev, ki zagotavljajo kar največjo dostopnost vsem prebivalkam in prebivalcem. Pri tem mora nacionalna strategija pozornost namenjati različnim skupinam in glede na njihove posebnosti uvajati različne pristope za razvijanju njihove bralne pismenosti.

6.1 Programi, gradiva in promocija bralne pismenosti

Za sistematično razvijanje pismenosti in bralne kulture na vseh ravneh – od predbralnega do tretjega življenjskega obdobja – je treba:

- spodbuditi razvoj in izvajanje javno dostopnih programov za spodbujanje pismenosti, ki potekajo na nacionalni in lokalni ravni ter so namenjeni različnim ciljnim skupinam;
- dopolniti in posodabljati kurikule v formalnem in neformalnem izobraževanju,
- povečati ponudbo raznovrstnih kakovostnih programov v neformalnem izobraževanju za različne ciljne skupine;
- pripraviti programe usposabljanja za mrežo izvajalcev, ki bodo na različnih ravneh skrbeli za razvoj bralne pismenosti in bralne kulture;
- zagotoviti promocijo programov in dejavnosti za razvoj pismenosti in bralne kulture v medijih in javnosti;
- pripraviti kakovostno bralno gradivo za preverjanje dosežene ravni pismenosti ter ugotavljati razlike do želene višje ravni, zagotoviti nadzor nad kakovostjo pri doseganju standardov znanja z zunanjim in notranjim vrednotenjem in ocenjevanjem.

6.2 Izobraževanje in usposabljanje kadrov

Za učinkovito razvijanje bralne pismenosti in bralne kulture je treba:

- vključiti, stalno posodabljati in nadgrajevati vsebine za razvoj pismenosti in bralne kulture v univerzitetnem izobraževanju vseh pedagoških kadrov,
- razvijati in krepiti vlogo učiteljev in učiteljic, predavateljic in predavateljev ter drugih strokovnih delavk in delavcev kot bralnih modelov,
- krepiti kulturo velikih pričakovanj in dosežkov ter zavzetosti pri doseganju višjih ravni pismenosti,
- zagotoviti nadaljnje izobraževanje in usposabljanje vseh vzgojiteljic in vzgojiteljev, učiteljic in učiteljev, predavateljic in predavateljev ter drugih izobraževalcev in izobraževalk za razvijanje pismenosti na vseh področjih in pri

- vseh predmetih, temelji naj na teoretičnih in praktičnih novostih za razvoj pismenosti (primeri dobre prakse),
- stalno usposabljanje strokovni kader za razvoj bralne pismenosti in bralne kulture v vseh vrstah knjižnic, kulturnih in drugih ustanovah javnega pomena v različnih življenjskih obdobjih in na različnih ravneh.

6.3 Mreža izvajalcev, ki uresničujejo nacionalno strategijo

Za izboljšanje bralne pismenosti in razvoj bralne kulture je treba:

- oblikovati državno medresorsko mrežo izvajalcev za razvijanje in usklajevanje programov bralne pismenosti in bralne kulture,
- povečati število izvajalcev programov bralne pismenosti in bralne kulture,
- povečati število izvedb programov in dostopnost do programov za različne ciljne skupine v vseh regijah,
- pri razvoju bralne pismenosti in bralne kulture zagotoviti sodelovanje različnih ustanov na različnih ravneh (lokalna, regionalna), na ravni vrtca/šole pa vseh deležnikov,
- ustvariti partnerstvo med šolskimi, visokošolskimi in splošnimi knjižnicami za skupno načrtovanje programov, temelječih na strokovnih izhodiščih za doseganje ciljev in ravni bralne pismenosti.

6.4 Dostopnost do bralnega gradiva

Prebivalkam in prebivalcem Slovenije je treba zagotavljati dostopnost (brezplačno za ranljive skupine) do:

- informacijskih virov s sodobno tehnologijo in
- kakovostnega in raznovrstnega bralnega gradiva v vseh ustreznih oblikah.

6.5 Sistemska ureditev

6.5.1 Nacionalni svet za bralno pismenost

Vlada v skladu s 5. členom Poslovnika Vlade Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 43/01, 23/02 – popr., 54/03, 103/03, 114/04, 26/06, 21/07, 32/10, 73/10, 95/11, 64/12 in 10/14) imenuje Nacionalni svet za bralno pismenost, ki spremlja uresničevanje Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti. Nacionalni svet za bralno pismenost sestavljajo strokovnjakinje in strokovnjaki s področja pismenosti od predšolske vzgoje do tretjega življenjskega obdobja (do deset članov), ki pokrivajo različne vidike razvoja pismenosti, ter predstavniki vladnih resorjev, ključnih za razvoj pismenosti (do pet članov). Izvedbeno in tehnično podporo ter sredstva za njegovo delovanje zagotovi Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Nacionalni svet za bralno pismenost svoje delo ureja s poslovníkom.¹⁸

¹⁸ Op. ur.: Nacionalni svet za bralno pismenost je bil imenovan na Vladi RS v začetku leta 2021. Več na: <https://pismen.si/nacionalni-svet/>.

Naloge Nacionalnega sveta za bralno pismenost so:

- spodbujanje bralne pismenosti in bralne kulture v okviru normativnih in strateških aktov, ki vključujejo to področje,
- usklajevanje nalog in pristojnosti med vladnimi resorji pri pripravi akcijskega načrta,
- promocija nacionalne strategije ter njena uveljavitev v strokovni in širši javnosti,
- seznanjanje z raznovrstnim gradivom in strokovnimi podlagami, ki vplivajo na uresničevanje Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti,
- spremljanje in spodbujanje uresničevanja Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti oziroma akcijskega načrta ter priprava ugotovitev in predlogov za nadaljnje delo,
- priprava letnega poročila in poročanje vladi o uresničevanju nacionalne strategije.

Nacionalni svet za bralno pismenost pobude in predloge pošlje vladi in pristojnemu delovnemu telesu Državnega zbora.

6.5.2 Financiranje

Finančna sredstva za izvajanje akcijskega načrta zagotovijo pristojna ministrstva (v sodelovanju z vlado) na podlagi predlogov Nacionalnega sveta za bralno pismenost, ki zagotovi umestitev področja bralne pismenosti in bralne kulture v nacionalne strateške dokumente.

PRILOGE

Seznam preglednic

Seznam okvirjev

Seznam preglednic

[Preglednica 1: Specifični cilji in ravni bralne pismenosti v predšolskem obdobju](#)

[Preglednica 2a: Specifični cilji in ravni pismenosti za 1. triletje](#)

[Preglednica 2b: Specifični cilji in ravni pismenosti za 2. triletje](#)

[Preglednica 2c: Specifični cilji in ravni pismenosti za 3. triletje](#)

[Preglednica 3: Specifični cilji in ravni bralne pismenosti v srednješolskem obdobju](#)

[Preglednica 4: Specifični cilji in ravni bralne pismenosti v višjem in visokošolskem obdobju](#)

[Preglednica 5: Specifični cilji in ravni bralne pismenosti v odraslosti](#)

Seznam okvirjev

[Okvir 1: Opredelitev bralne pismenosti v nacionalni strategiji](#)

[Okvir 2: Vizija razvoja bralne pismenosti v Sloveniji](#)

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje bo skupaj z ostalimi resorji nadaljevalo s svojo odgovorno nalogo pri razvijanju bralne pismenosti in bralne kulture za trajnejše in uporabnejše znanje, za ustvarjalno osebno rast ter uspešno delovanje v poklicnem in družbenem življenju otrok, mladih in odraslih.

Maja Mihelič Debeljak (iz Predgovora)

*Bralna pismenost je podlaga za vse druge vrste pismenosti, zato je **Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti** strateški dokument, ki določa prednostne naloge in vzgojno-izobraževalne cilje na področju pismenosti. Ustrezna bralna pismenost prebivalk in prebivalcev Slovenije je po eni strani odgovornost države, ki mora zagotavljati pripravo, dopolnjevanje in uresničevanje strategije, po drugi strani pa je tudi odgovornost vsakega posameznika in posameznice.*

*Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti 2019-2030
(2. poglavje, str. 10)*

Zbirka		Mednarodne raziskave in študije
UGOTAVLJANJE		
IN ZAGOTAVLJANJE		Nacionalne evalvacijske študije in raziskave
KAKOVOSTI V VZGOJI		Nacionalna evalvacijska poročila
IN IZOBRAŽEVANJU		Ukrepi izobraževalne politike
		Primeri dobrih praks